

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. XXXIII, 41

SECTIO D

1978

Zakład Anatomii Prawidłowej Człowieka. Instytut Biologiczno-Morfologiczny,
Akademia Medyczna w Lublinie
Kierownik: prof. dr hab. n. med. Mieczysław Stelmasiak

Jerzy OSEMLAK, Natalia ZARZYCKA

**Morfotyp ludności zamieszkującej rejon przyszłego Lubelskiego Zagłębia
Węglowego**

Конституциональные типы населения района будущего Любельского Угольного
Бассейна

Morphotype of the Population Living in the Region of the Future Lublin Coal Basin

Morfotypy ludności różnych rejonów biogeograficznych różnią się i ulegają zmianom w czasie (1, 7, 9, 15). Zmienność ta i różnice (19) wynikają z cech dziedzicznych (13, 14), rasowych (3, 4), środowiskowych (5, 6, 8, 16), warunków bytowych (2, 12) i pracy wykonywanej (10, 11, 17, 18). Wśród czynników wpływających na zmianę morfotypu ludności powinno mieć duże znaczenie uprzemysłowienie rejonów rolniczych. Wykazanie tych zmian jest jednak trudne, gdyż rzadko prowadzone są planowe i systematyczne badania ludności terenów ulegających uprzemysłowieniu. Szczególnie ważne wśród nich są badania ludności rdzennej rejonu przed rozpoczęciem budowy obiektów przemysłowych.

Decyzja rządu o budowie Lubelskiego Zagłębia Węglowego skłoniła nas do przeprowadzenia badań morfologicznych ludności rdzennej zamieszkującej ten rejon. Prace te prowadzone długofalowo i perspektywicznie mogą wskazać, w jakim stopniu uprzemysłowienie wpływa na zmianę budowy ciała człowieka.

MATERIAŁ I METODY

Badania przeprowadziliśmy przed rozpoczęciem budowy Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Objęto nimi mieszkańców trzech miejscowości tego rejonu. Ostrowa Lubelskiego, Puchaczowa i Cycowa. Zbadano 1666 mieszkańców. Wśród nich było 1006 kobiet i 660 mężczyzn w wieku od 20 do 80 lat. Materiał podzielono na cztery grupy zależnie od płci i wieku. Grupa młodsza obejmowała osobników od 20 do 50 lat, a starsza od 51 do 80 lat.

Wykonano następujące pomiary ciała: wysokość od podstawy do punktu *vertex*, ciężar ciała i obwód klatki piersiowej. Pomiary te były podstawą do określenia typów konstytucjonalnych metodą Curtiusa.

WYNIKI BADAŃ

Średnia wieku młodszych kobiet i mężczyzn była zbliżona (37,1 lat i 38,4 lat) również kobiety i mężczyźni grupy starszej mieli wiek zbliżony (61,3 lat i 62,4 lat), tab. 1.

Tab. 1. Podział ludności LZW na grupy wiekowe
Division of the Lublin Coal Basin population into age groups

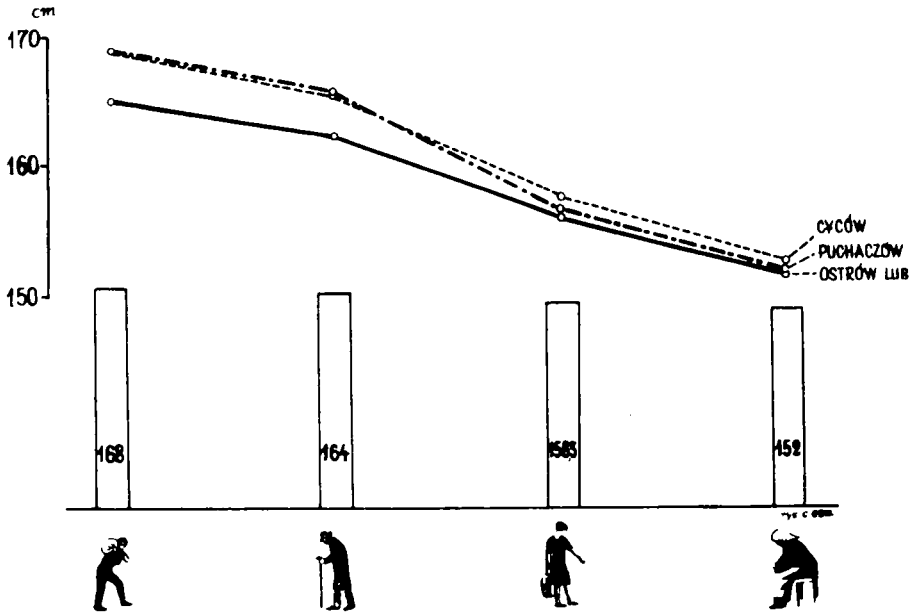
PŁEĆ	GRUPY WIEKOWE	LICZBA OSOBNIKÓW	WIEK W LATACH	
♂	m	20-50	363	38,4
	s	51-80	297	62,4
	m+s	20-80	660	49,3
♀	m	20-50	597	37,1
	s	51-80	409	61,3
	m+s	20-80	1006	47,1

Największą wysokość ciała mieli młodszy mężczyźni LZW (168 cm), nieco niżsi byli mężczyźni starsi (164 cm). Znacznie mniejsze wartości przeciętne wzrostu stwierdzono u kobiet: w grupie młodszej 156,3 cm i w starszej — 152 cm. Z porównania wysokości ciała mieszkańców poszczególnych miejscowości wynika, że najwyżsi byli mężczyźni z Puchaczowa i kobiety z Cycowa, natomiast najmniejsze wartości tego pomiaru stwierdzono u mieszkańców Ostrowa Lubelskiego (tab. 2).

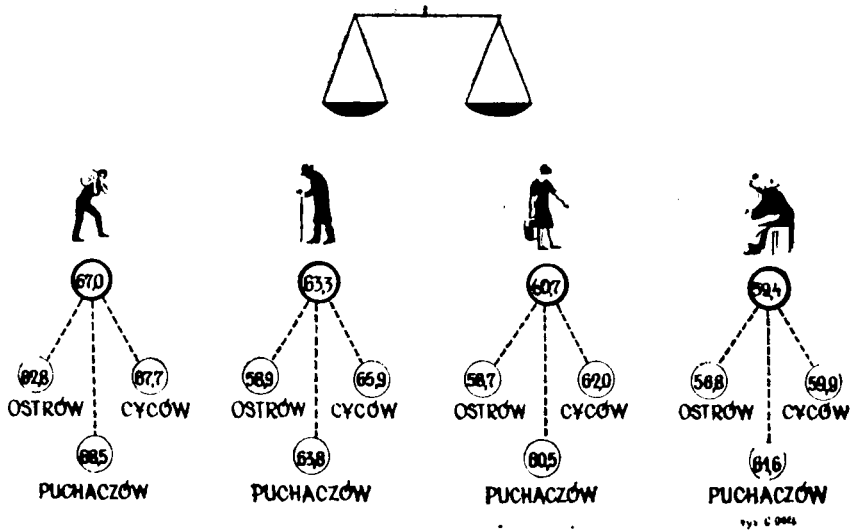
Ciężar ciała mężczyzn LZW znacznie przewyższał analogiczny pomiar u kobiet. Wynosił on w grupie młodszych mężczyzn 67 kg, a w grupie mężczyzn starszych 63,3 kg. Natomiast u kobiet większy ciężar ciała stwierdzono w grupie młodszej (60,7 kg). Wśród młodszych mężczyzn najciężsi byli mieszkańcy Puchaczowa (68,5 kg), natomiast najlżejsi mieszkańcy Ostrowa Lubelskiego — 62,8 kg. W grupie mężczyzn starszych największy przeciętny ciężar stwierdzono w Cycowie (65,9 kg), a najmniejszy w Ostrowie Lubelskim (58,9 kg). Spośród kobiet młodszych mieszkanki Cycowa osiągnęły najwyższą przeciętną ciężaru ciała (62 kg), zaś w grupie starszej kobiety z Puchaczowa (61,6 kg). Najmniejszy ciężar ciała w obu grupach wieku miały kobiety z Ostrowa Lubelskiego (tab. 3).

Obwód klatki piersiowej mieszkańców LZW zależał od płci, przeważając u mężczyzn, natomiast nie był zależny od wieku osobników. W grupie

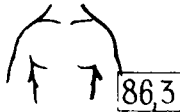
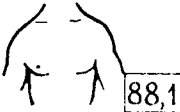
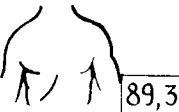

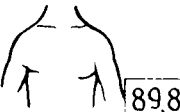

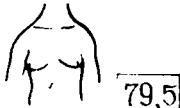

Tab. 2. Wysokość ciała mieszkańców LZW (wartości przeciętne w cm)
 Body height of the Lublin Coal Basin dwellers (average values in cm)

Tab. 3. Ciężar ciała mieszkańców LZW (wartości przeciętne w kg)
 Body weight of the Lublin Coal Basin dwellers (average values in kg)

Tab. 4. Obwód klatki piersiowej mieszkańców LZW (wartości przeciętne w cm)
Chest girth of the Lublin Coal Basin dwellers (average values in cm)

	OSTRÓW	CYCÓW	PUCHACZÓW	LZW
	 86,3	 88,1	 89,3	88,2
	 87,0	 89,8	 89,2	88,8
	 79,5	 87,9	 84,6	83,7
	 80,7	 86,4	 85,2	84,0

młodszych mężczyzn największy obwód klatki piersiowej stwierdzono u mieszkańców Puchaczowa (89,3 cm), a najmniejszy w Ostrowie Lubelskim (86,3 cm). W grupie mężczyzn starszych najmniejszy obwód klatki piersiowej występował również u mieszkańców Ostrowa Lubelskiego, natomiast największy u mężczyzn z Cycowa (89,8 cm). Spośród kobiet młodszych największą przeciętną obwodu klatki piersiowej miały mieszkanki Cycowa (87,9 cm), również w grupie starszych kobiet tej miejscowości stwierdzono największy obwód klatki piersiowej (86,4 cm). Obwód klatki piersiowej kobiet z Ostrowa Lubelskiego był najmniejszy w obu grupach wieku (tab. 4).

U ludności LZW budowa ciała zależała od płci. Wśród mężczyzn przeważali osobnicy o budowie atletycznej — dotyczyło to grupy młodszej (52,3%) i starszej (43,5%). Budowę asteniczną oraz pykniczną stwierdzono u mężczyzn w zbliżonym procencie przypadków. Występowała ona znacznie rzadziej niż budowa atletyczna. Wśród kobiet dominowała budowa pykniczna, zwłaszcza w grupie starszej (68,2%). Kobiety o budowie astenicznej spotykano w rejonie LZW bardzo rzadko: młodsze w 10,7%, starsze w 7,5% (tab. 5). W każdej miejscowości LZW poszczególne typy budowy ciała spotkano w podobnym procencie przypadków w odpowiednich grupach płci i wieku. W Ostrowie Lubelskim zwraca uwagę fakt częstszego występowania budowy astenicznej u mężczyzn kosztem budowy pyk-

Tab. 5. Typy konstytucjonalne ludności LZW (klasyfik. wg Curtiusa)
 Constitutional types of the Lublin Coal Basin population (classification acc. to Curtius)

TYPY								
	N	%	N	%	N	%	N	%
	87	24,0	75	25,2	64	10,7	31	7,5
	190	52,3	129	43,5	178	29,9	99	24,3
	86	23,7	93	31,3	355	59,4	279	68,2
RAZEM	363	100,0	297	100,0	597	100,0	409	100,0

Tab. 6. Typy konstytucjonalne ludności Ostrowa Lubelskiego (klasyfik. wg Curtiusa)
 Constitutional types of Ostrów Lubelski dwellers (classification acc. to Curtius)

TYPY								
	N	%	N	%	N	%	N	%
	23	33,3	25	29,4	14	10,2	14	9,9
	37	53,6	45	52,9	47	34,3	47	33,1
	9	13,1	15	17,7	76	55,5	81	57,0
RAZEM	69	100,0	85	100,0	137	100,0	142	100,0

nicznej. W obu grupach kobiet Ostrowa Lubelskiego budowę pykniczną spotykano rzadziej niż w innych miejscowościach LZW, natomiast częściej występowała u nich budowa atletyczna (tab. 6). W Puchaczowie poszczególne typy budowy ciała występowały w zbliżonym procencie przypad-

Tab. 7. Typy konstytucjonalne ludności Puchaczowa (klasyfik. wg Curtiusa)
 Constitutional types of Puchaczów dwellers (classification acc. to Curtius)

TYPY								
	N	%	N	%	N	%	N	%
	26	22,0	25	28,4	18	8,5	6	5,0
	59	50,0	36	41,0	65	30,9	19	15,7
	33	28,0	27	30,0	127	60,6	96	79,3
RAZEM	118	100,0	88	100,0	210	100,0	121	100,0

Tab. 8. Typy konstytucjonalne ludności Cycowa (klasyfik. wg Curtiusa)
 Constitutional types of Cyców dwellers (classification acc. to Curtius)

TYPY								
	N	%	N	%	N	%	N	%
	38	21,6	25	20,2	32	12,8	11	7,5
	94	53,4	48	38,7	66	26,4	33	22,6
	44	25,0	51	41,1	152	60,8	102	69,9
RAZEM	176	100,0	124	100,0	256	100,0	146	100,0

ków do wartości przeciętnych, charakterystycznych dla całego rejonu LZW (tab. 7). Również w Cycowie porównania te wypadły podobnie. Wyjątek stanowiła grupa mężczyzn, u których przeważała budowa pykniczna nad atletyczną i asteniczną (tab. 8).

Wnioski

1. U ludności rdzennej rejonu Lubelskiego Zagłębia Węglowego przeważa typ budowy pyknicznej i atletycznej.
2. Duże różnice w budowie ciała stwierdzono w zależności od płci osobników, a niewielkie w zależności od wieku.
3. U mieszkańców Puchaczowa i Cycowa budowa ciała była zbliżona, natomiast mieszkańcy Ostrowa Lubelskiego mieli budowę słabszą.

PIŚMIENNICTWO

1. Belniak T.: *Materiały i Prace Antrop.* 83, 103—113, 1972.
2. Bergman P.: *Wszechświat* 2, 36—37, 1966.
3. Buczek B.: *Materiały i Prace Antrop.* 15, 5—22, 1960.
4. Czekanowski J., Klimek S., Mydlarski J., Sulmirski T., Żejmo-Żejmis S.: *Człowiek, jego rasy i życie*, 1.
5. Falkiewicz B.: *Przeł. Antrop.* 35, 261—280, 1969.
6. Godlewski A.: *Przeł. Antrop.* 31, 141—142, 1965.
7. Jasicki B.: *Roczn. Naukowe WSWP* 5, 219—226, 1966.
8. Kolasa E.: *Materiały i Prace Antrop.* 77, 207—240, 1969.
9. Kolasa E.: *Przeł. Zool.* 5, 61—76, 1974.
10. Kuźmińska O.: *Roczn. Nauk. AWF* 22, 27—35, 1973.
11. Malinowski A., Tuszyński K., Kowalska-Rumińska G.: *Przeł. Antrop.* 38, 195—207, 1972.
12. Martin R., Saller K.: *Lehrbuch der Anthropologie* 1, 348—362, 1957.
13. Martin R., Saller K.: *Lehrbuch der Anthropologie* 2, 748—998, 1959.
14. Martin R., Saller K.: *Lehrbuch der Anthropologie* 4, 2457—2465, 1962.
15. Metera A., Osemlak J.: *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Lublin, sectio D*, 23, 63—72, 1968.
16. Podlaska Z., Zdunkiewicz L.: *Endokryn. Polska* 12, 340—361, 1961.
17. Teodorczyk J.: *Materiały i Prace Antrop.*, 77, 187—206, 1969.
18. Tuszyński K., Woźniak W.: *Przeł. Antrop.* 42, 95—99, 1976.
19. Wiercińska A.: *Wiad. Arch.* 38, 373—377, 1973.

Otrzymano 6 X 1977.

РЕЗЮМЕ

Исследовано коренное население трёх местностей расположенных в районе будущего Любельского Угольного Бассейна: 1006 женщин и 660 мужчин возрастом от 20 до 80 лет. В зависимости от возраста разделено их на соответству-

ющие группы. Полученные размеры тела были основой для определения конституционального типа. Проведенные исследования позволяют заключить, что женщины этого района чаще всего были строения пикнического типа, а среди мужчин преобладал атлетический тип строения тела.

S U M M A R Y

Investigations of the local population were carried out in three localities situated in the region of the future Lublin Coal Basin. They included 1006 women and 660 men aged 20—80, who were divided into groups according to their age. The taken body measurements were the basis for the determination of morphotype. From the studies it appeared that the women of these localities were of the pyknic type, whereas the athletic type prevailed among men.